

ТЕАТАР

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ НИШ
THEATRE
AT THE
CROSSROADS
на раскрсју

ОСНИВАЧ
НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
НИШ

ГРАД НИШ

№5

субота

10. октобар • 2026. година

5 – 11. 10. 2026.

ХРОНИКА ФЕСТИВАЛА

ФЕСТИВАЛ ДРАМЕ И ПОЗОРИШТА БАЛКАНСКОГ КУЛТУРНОГ ПРОСТОРА | FESTIVAL OF THEATER OF THE BALKAN CULTURAL SPACE

СИНОЋ НА ФЕСТИВАЛУ – Лоренс Сенелик, Јевгениј Шварц • **ЗМАЈ**

Местно гледалиште љубљанско (Љубљана, Словенија)

ВЕЧЕРАС НА ФЕСТИВАЛУ – Мирослав Крлежа • **ГЛЕМБАЈЕВИ**

Национални театар „Иван Вазов“ (Софија, Бугарска)

ГЛЕМБАЈЕВИ
Спектакъл на:

от: *Мирослав Крлежа*
Ивида Булан

Моћ позоришне стилизације

Након извођења представе *Змај* Јевгенија Шварца у режији Неле Витошевић, а у продукцији Местног гледалишча љубљанског из Словеније, одржан је четврти округли сто критике на 7. Театру на раскршћу.

Ово је дело руског драмског писца Јернеја Шварца, који је много тога писао критикујући аутократски режим Стаљина. Ово дело је написано 1944. године и ово је политичка сатира која је бајковито прерушена у критику тог режима, па је била и забрањена, те се праизведба догодила тек десет година након Стаљинове смрти. Представа Местног гледалишча љубљанског је модерна, адаптирана верзија тог текста, реклаа је Оливера Милошевић, позоришна критичарка и театролошкиња, и додала да је негде прочитала да када револуционари освоје власт постају исти као њихови претходници, о чему ова представа и говори, али и да је током гледања представе замишљала да би можда било боље да је права бајка, међутим она је прочишћена и глумци играју кроз стилизацију.

Жељка Турчиновић, позоришна критичарка, истакла је да је њој занимљива једна ситуација, односно питање зашто баш овај комад, јер да је управница позоришта и драматуршкиња, она не би одлучила да тај комад ради. У социјализму смо стално говорили о метафорама, јер нисмо смели говорити истину директно. Онда је социјализам пао и почео је један театар од Фрљића до Рауа у коме они протестују јавно, храбро на позорници против неких аномалија – политичких, друштвених и других. Међутим, ова представа је сјајно стилизована, не само стилизацијом ликова, они су хладни, дистанцирани, без емоција, на почетку. Постоји тај један моме-нат, по њеном мишљењу, када ликови постају живи, а то је када Ланселот изјави љубав Елзи, тада почиње побуна.

Идући ка округлом столу, Марина Миливојевић Мађарев, позоришна критичарка, разговарала је са колегиницом и усагласиле су се да их и сама структура овог драмског текста и сама структура представе подсећа на југословенско позориште шездесетих, седам-

десетих година прошлог века – то је једно метафорично говорење о позоришту. Ако бисмо се сада, након овог радикалног изношења истине у лице онако документарно, покушали вратити у метафору, шта би могао да буде добитак за позориште? Добитак би управо могао да буде оно што је у том бруталном документарном театру изгубљено, а то је вештина и игра. Моћно позориште је када је тачно и поштено, а ово позориште даје могућност за игру, за вештину и за нешто што можда пропуштамо, а то је да када се представља онај ко ослобађа, овде Ланселот, он је увек празан знак. Да ли бисмо ми могли да артикулишемо шта је то добро?

Соња Тодоровић Шегрт, позоришна новинарка Радио Београда 2, подсетила је да смо на фестивалу Театар на раскршћу, који окупља земље са подручја Балкана, па је занимљив симбол да се у овој представи сусрећу ансамбл из Словеније, редитељка из Македоније, а и костимографкиња из Србије Јелена Проковић.

Јована Станковић

РЕЧ КРИТИКЕ | ЗМАЈ

Местно гледалиште љубљанско (Љубљана, Словенија)

ПОЛИТИЧКА САТИРА ПОД ВЕЛОМ БАЈКЕ

Местно гледалиште љубљанско судјеловало је на фестивалу Театар на раскршћу с представом *Змај* Јевгенија Шварца у режији Неле Витошевић. Кроз садржај бајке о троглавом змају који већ 400 година влада једним градом као немилосрдни владар узимајући сваке године нову дјевојку да је прождре, аутор испишује метафору тоталитарног друштва користећи драмски реквизитариј да критикује власт, глупост и тиранију безочног владара. Ликови су типови који у својој пасивности отпора постају послушни грађани који живе у страху од освете,

репресије и тираније. До тренутка појаве Ланселота, храброг и доброћудног витеза који одлучује убити змаја и ослободити град од тираније власти, а народ од страха и понизности злу. Народ не жели промјене, јер у покорности мирно живи и боји се горег зла.

Витезу то пође за руком, убије Змаја, заљуби се у једну од сестара, Елзу, али ментални склоп народа не може се тако брзо промијенити. Народ је научио бити покоран, служити власти каква год она била, као да не може без репресивне власти, Змаја замјењује градоначелник који, кад се домогне власти, постаје исти тиранин као и Змај. И повијест се наставља доказујући да се демократско друштво не може створити одмах уклањањем зла већ да демократију треба градити, живјети и промишљати.

Драмски текст Јевгенија Шварца говори кроз стилску фигуру метафоре о тоталитаризму и тиранији власти, те о инертности трпећег народа. Глума је стилизирана, атмосфера хладна и отуђена све док се не појави љубав (Ланселот, Елза). Тада се типови претварају у карактере који се веселе слободи, али не знају како је живјети. Тиранија власти оставља посљедице: болесне душе које не знају како живјети у слободи.

Сјајан глумачки ансамбл предвођен Себастианом Кавазом, Филипом Самобором и Мојцом Функл у промишљеној и инвентивној режији Неле Витошевић потакнуо је публику да препозна неке своје животне ситуације и дилеме, а она је то наградила јаким пљеском.

Жељка Турчиновић

РЕЧ КРИТИКЕ | ЗМАЈ

Местно гледалишче љубљанско (Љубљана, Словенија)

БАЈКА ЗА ОДРАСЛЕ

Руски писац Јевгениј Шварц написао је комад *Змај* као одлучни противник ауторитарних режима, посебно се усмеривши против Стаљина. Ова сатира, обликована као бајка, нуди бројне паралеле са савременим друштвом.

Редитељка словеначке представе одабрала је стилизовани оквир како би приказали низ архетипова – било конкретних или апстрактних. Ликови који су на почетку готово роботизовани, сиви, како у својој свести тако и буквално у одличним костимима Јелене Проковић, преслика-

вају страх као доминантно стање свести. Централно питање представе – у којој се преплићу комично и трагично – на крају се искристалисало око тога да ли су друштвене промене могуће и да ли су уопште пожељне. Текст у комичном тону спојио је критику ауторитета, митологију и елементе бајке; управо је та хибридна природа учинила проналажење одговарајуће позоришне форме правим изазовом. Осим универзалних тема, кроз интерпретацију ансамбла Местног гледалишча љубљанског, издвојило се и питање које се тиче положаја жена. Ово остварење можемо тумачити и као оштру алегорију на илузију ослобођења и опстанак тоталитарне репресије. Ако бисмо текст тумачили у његовом основном облику можемо извести закључак да се период у ком Председник наслеђује Змаја

може тумачити као ера након руског царства — што историјски одговара владавини Лењина или Стаљина. У средишту овог савременог читања јесте пак критика сваког тоталитарног режима, преиспитивање тешког положаја народа (или обичног човека) под таквим системом, као и истраживање односа између осећаја безнађа и могућности постојања алтернативе.

Важну улогу о овом комаду добила је Мачка која током целе радње преузима улогу наратора, истовремено обједињујући неколико других функција које иначе обављају ликови изостављени или сведени у овој адаптацији. Увођењем три додатна, активна женска лика, *Змај* се не завршава витешким јуначким делом, већ херојским чином женског колектива.

Јелена Перућ

РЕЧ КРИТИКЕ

ЗМАЈ

Местно гледалиште љубљанско (Љубљана, Словенија)

ЗМАЈ - РЕТРО

Змај је сатирична бајка Јевгенија Шварца. Метафорично, ово дело говори о тиранији која влада људским животима и душама и о томе како је тиранију тешко искоренити, јер када падне један тиранин, уздиже се нова власт која временом добија тиранске црте и круг се понавља. Овај начин писања био је карактеристичан за време када је непосредна цензура била јака и очигледна. Данас, након толико представа документарног театра овај приступ може деловати ретро, али са друге стране он пружа уметницима могућност да се истакну у ономе што се може звати уметност посредног говорења, а што је у савременој позоришту са-

свим потиснуто пред налетом разних деривата *in-your-face* поступака. То је био пут којим се запутила редитељка Нела Витошевић и њени уметнички сарадници.

Сценографија (Игор Васиљев) и костими (Јелена Проковић) су на почетку монохроматски сиви, а онда полако, како један тиранин мења другог додаје се и боја – као да се форма тираније мења, а суштина остаје иста. У глумачком поступку акценат је на театрализацији и игри. То је нарочито присутно у приступу ликовима *Змаја* (Себастијан Каваца) и Градоначелника (Урош Смолеј) који су репрезенти власти. Њих двојица, а нарочито градоначелник, имају веома упечатљиву сценску појаву. Насупрот њима, ликови спасиоца Ланселота (Филип Самобор) и девојке (Ајда Смреклар) су крајње сведени у поступку као да они треба да представљају празан знак у који ће публика утиснути жеље и фрустрације. Између њих је хор грађана и старија

сестра (Мојца Шункл) који лавирају између невољног, преплашеног саучесника до малограђанина који јури своју ситну корист у великој несрећи. Оно што је публику у Нишу посебно узбудило је што је кроз ликове *Змаја* и Градоначелника препознала механизме коруптивне и ауторитарне власти који су и данас исти. Исти тај покварени кукавичлук насилника и иста та збуњеност и неснађеност обичног човека пред манипулативним играма моћних. Када се овако поставе ствари, чини се да се ништа не може суштински учинити против тираније већ да су ствари такве какве су одувек. Међутим, Брехт нас учи да људи стварају друштвени систем у коме живе и да зато они могу и да га промене, али морају да знају где је срж проблема. Тиранија није бактерија која тек тако прелази са једног „домаћина“ на другог. Ипак је то ствар личне одлуке.

Марина Миливојевић Мађарец

Приредила
Лена
Јовановић:

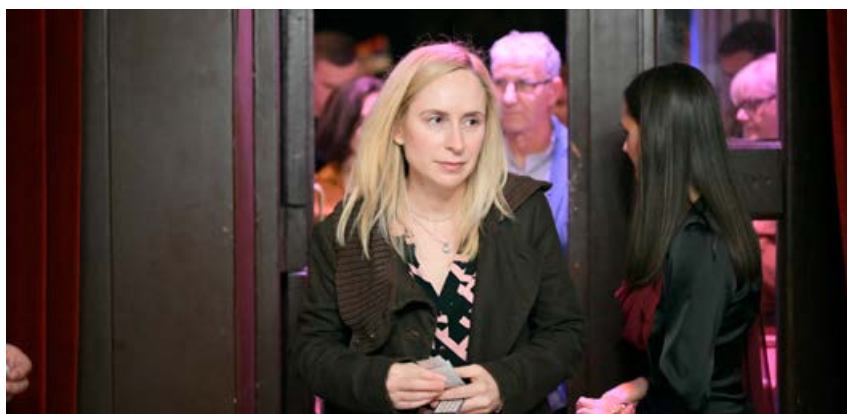
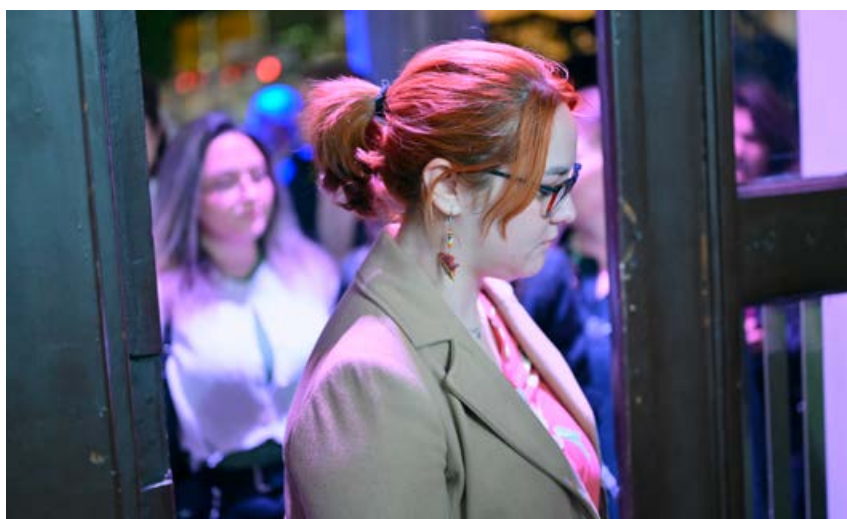
УТИСЦИ

Још увек сам пуна утисака. Тема која је тренутно актуелна код нас ми је оставила највећи утисак, осим тога, глумци су изузетни, апсолутно су пренели емоције.

Још увек сам пуна утисака. Тема која је тренутно актуелна код нас ми је оставила највећи утисак, осим тога, глумци су изузетни, апсолутно су пренели емоције.

Одлична је представа. Глумци су били дивни. Тема ме је освојила. По мени је ово најбоља представа до сада. Највише ми се допала прича, текст, музика, костими, апсолутно све.

Још једном доказују вредни људи из Љубљане да овако на врхунски начин и кроз глуму, и кроз текст и кроз поруке дају овакав позоришни доживљај, то је нешто врхунски. Највише ми се свидела прича, универзална људска прича, таква каква јесте, и дан данас и некада каква је била, па до данас, можда нажалост и надаље, видећемо, а увек се надамо да неће више таква бити.

ПУБЛИКЕ

Ова представа се од свих представа доста разликује. Још увек сам под утиском, с обзиром на дужину представе, чини ми се као да је прошла за пет минута. Фантастична изведба, фантастична глума и режија. Глумци су заиста били изузетни, а то је иначе квалитет целог фестивала. Сматрам да ова представа има најмање места за критику.

Ова представа је на мене оставила велики утисак. Одушевљена сам потпуно! Највише ми се допала тематика, јер је увек актуелна и о томе треба увек да се прича. Драго ми је што сам вечерас дошла, претходно вече сам, нажалост, пропустила, али вечерас је све надокнађено оваквом представом!

Дивна представа. Говори нам о томе како се осваја слобода и да се за слободу вреди борити. Највише ми се допала храброст глумаца и аутора текста и публика која је то лепо прихватила и надам се схватила поруку.

СУБОТА | 10. октобар | Гостиварски театар, Гостивар (Северна Македонија)

ГОРЈАН МИЛОШЕВСКИ

ХАУСИТЕРИ

Режија: Игор Ивковић

Играју:

Ирена Илијевска

Дарко Вељић

Ариан Ејупи

Деа (глас): Кујтима Ахмети

Милан (глас): Дритон Лазами

Сценографија и костим: Ирена Боневска Чаловска

Избор музике: Игор Ивковић • Дизајн плаката, фотографија и видео: Мухарем Шаџири • Суфлер: Ђулсум Кочи Дервиши • Инспицијент: Фатон Стафаи • Тон-мајстор: Алберт Селмани • Мајстори светла: Јетмир Абдураими и Миран Халиди

О ПРЕДСТАВИ

Представа *Хауситери* је савремена драма са елементима комедије, која кроз живот младог брачног пара покреће питања о контроли, надзору, материјалној несигурности и цени коју је човек спреман да плати за наизглед бољи живот. Оно што почиње као необична понуда за посао постепено прераста у опасну игру у којој границе између приватности, достојанства и преживљавања нестају.

„Било ми је важно да представа не остане само прича о три особе, већ да постане слика друштва у којем се човек постепено претвара у производ, број или садржај за посматрање. Међутим, у својој суштини, ово је и прича о љубави и могућности поновног проналажења другог, али и нас самих“, каже редитељ Игор Ивковић.

Аутор Горјан Милошевски истиче да га је у тексту занимао тренутак када човек, притиснут свакодневним проблемима, почиње добровољно да се одриче сопствене слободе: „Ликови нису хероји, али нису ни криви. Они су обични људи који покушавају да преживе у свету где све има цену, чак и интимност. Хумор у тексту није само за забаву, већ се кроз њега најјасније види апсурдност стварности. Срећан сам што ова драма добија сценски живот у Гостиварском позоришту и што је створена представа која не нуди лаке одговоре, већ покреће важна питања.“

У представи играју Ирена Илијевска, Дарко Вељић и Ариан Ејупи.

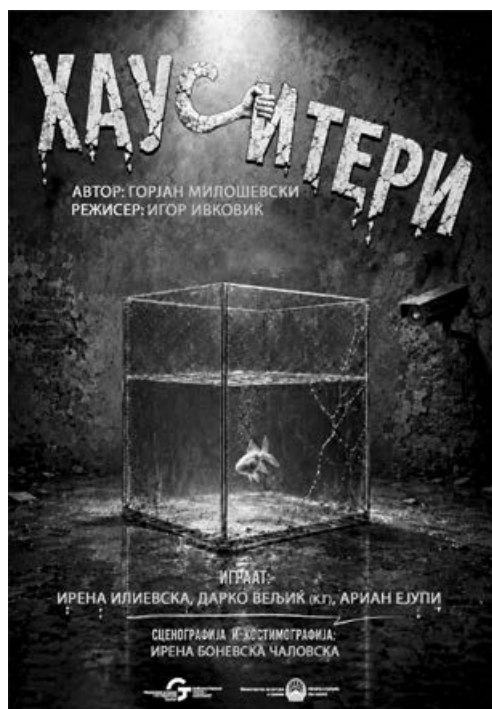
Глумица Ирена Илијевска, која игра лик Саре, каже да је жена која дуго покушава да испуни очекивања других, све док не схвати да се у том процесу дистанцирала од саме себе: „Њена борба је гласна, искрена и веома препознатљива. Верујем да ће се публика смејати, али ће и осетити бол скривен иза наизглед комичних ситуација.“

За глумца Дарка Вељића, који је гостовао као Давор, највећи изазов је био пронаћи равнотежу између хумора, неспретности и рањивости лика: „Давор стално покушава да докаже да може да обезбеди бољи живот, а притом не примећује колико губи.“

Глумац Ариан Ејупи, који игра Арменда, истиче да његов лик није само представник система, већ и човек заробљен у његовим правилима: „Он посматра, контролише и манипулише, али иза његове сигурности крије се страх да би и сам могао бити замењен. Управо та дуалност чини лик сложеним и узбудљивим за играње.“

Хауситери је представа о људима који живе у систему који их стално посматра, процењује и замењује. Њен хумор је препознатљив и са њим се може поистоветити, али иза смеха остаје горко питање: колико далеко можемо ићи пре него што изгубимо себе, наглашава Гостиварско позориште.

Извор: иорџиал СЛОБОДЕН ПЕЧАТ

АТМОСФЕРА НА ФЕСТИВАЛУ

ВЕЧЕРАС НА ФЕСТИВАЛУ

СУБОТА | 10. октобар | Национални театар „Иван Вазов“ (Софија, Бугарска)

Мирослав Крлежа • ГЛЕМБАЈЕВИ

Режија и драматизација: Ивица Буљан
Превод: Русанка Љапова, Сијка Рачева
Сценографија: Александар Денић
Костими: Ана Савић Геџан
Композитор: Митја Врховник Смрекар
Дизајн светла: Миха Хорват
Дизајн видео: Метка Голец
Фотограф: Петко Мародијев

Играју:
Дејан Донков
Теодора Духовникова
Ана Пападопулу
Пламен Димов
Дарин Ангелов
Веселин Мезеклијев
Александар Кунев
Константин Станчев
Александар Тонев
Александар Карасански

О ПРЕДСТАВИ

Господа Глембајеви (1929) Мирослава Крлежа, дело највећег хрватског писца и једног од најзначајнијих европских модерних 20. века, представља јединствен спој психолошке драме, друштвене критике и језичког барока. Догађаји у представи одвијају се током једне ноћи, између 1 и 5 сати ујутру, у кући банкара Игњата Глембаја, где се породица окупља како би обележила годишњицу компаније „Глембај“. У традицији Ибзена, Стриндберга и Чехова, Крлежа демонтира буржоаску породицу не само као приватну констелацију сукоба већ као историјску и економску формацију, позорницу на којој се драматизују капитализам, патријархат и морални слом.

Породица Глембај, банкари и трговци чије је богатство изграђено на експлоатацији, превари и смрти, отелотворује оно што је Валтер Бењамин назвао „катастрофалним континуитетом историје“. Глембајеви нису само хрватска породица у Загребу почетком 20. века, они су алеорија европске буржоаске декаденције, сведочанство Адорновог увида да су култура и варварство нераскидиво испреплетени, да префињеност и бруталност расту из истог корена.

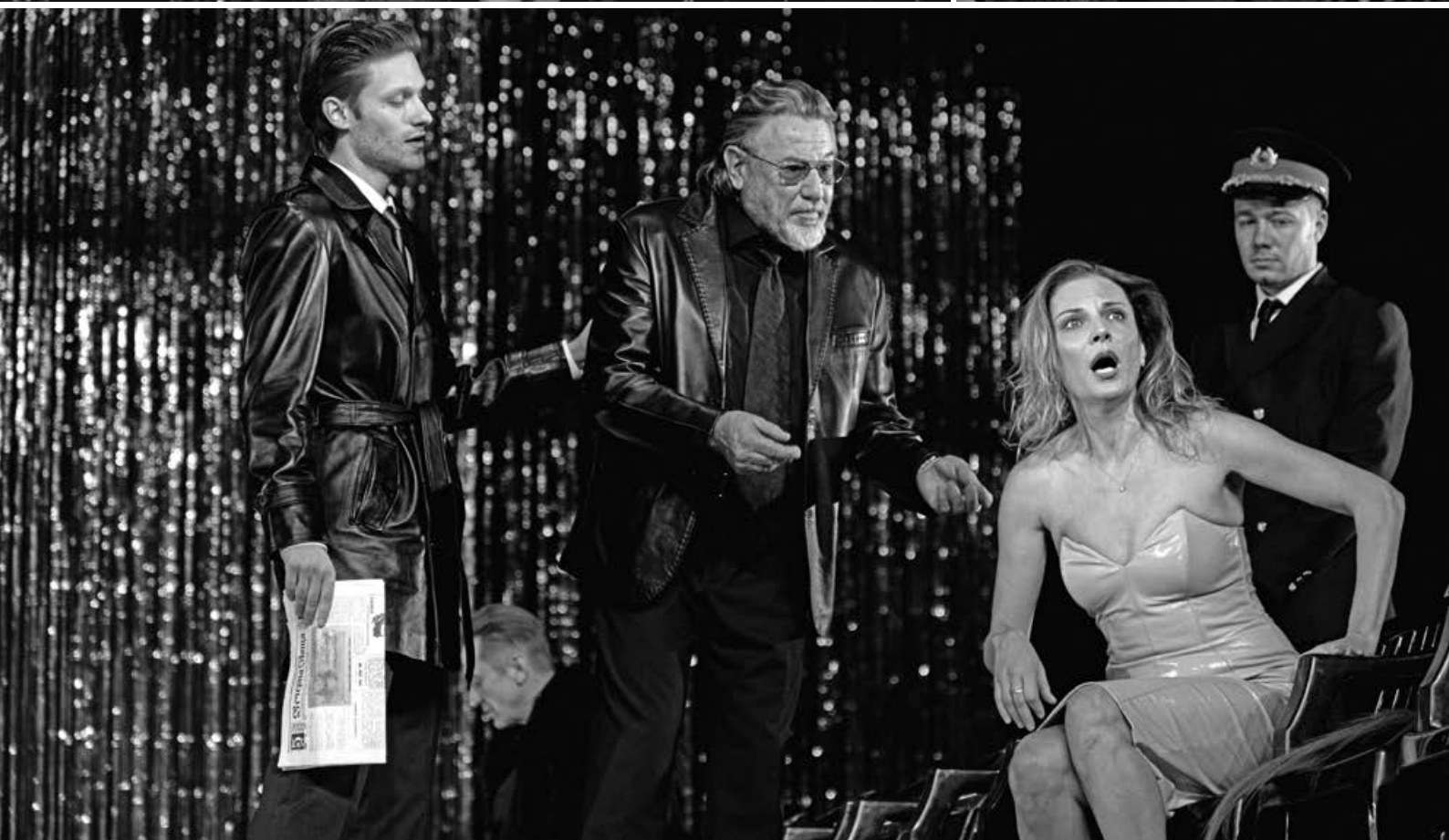
За савремену публику, представа одјекује несмањеном хитношћу: у свету дефинисаном финансијским спекулацијама, системском неједнакошћу и корозијом вредности, Крлежа

визија говори са пророчком јасноћом. Леоне, блудни син, уметник и бунтовник, служи као трагична савест породице, разоткривајући злочине скривене испод њеног маскираног облика. Његов сукоб са оцем Игњатом и младом маћехом, баронесом Кастели, кулминира експлозијом истине која разбија крхку фасаду и спроводи оно што би савремена критика назвала „немогућим помирењем“ етике и профита.

Естетска моћ драме лежи у њеном језику, у коме се филозофска рефлексија судара са гротескним претеривањем, лирска меланхолија са бесним инвективама, стварајући текст који је истовремено интиман и монументалан. У *Глембајевима*, позориште постаје простор историјског памћења и друштвене критике, огледало које нам, са немилосрдном прецизношћу, одражава слику нашег сопственог доба криза.

Свако оживљавање је превазишло пуки позоришни догађај: то је био колективни ритуал у којем друштво препознаје сопствене пукотине и илузије. Представа је достигла култни статус у земљама бивше Југославије, канонско дело које је дефинисало генерације глумаца и редитеља, стварајући култне улоге попут Леонеа, баронице Кастели, Беатрис и Игњата Глембаја.

Ивица Буљан, редитељ

ОСНИВАЧИ ФЕСТИВАЛА

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ
НИШ

Издавач: Народно позориште Ниш

За издавача: в. д. директора Народног позоришта Ниш Снежана Радовић

Редакција: Јована Станковић (уредница), Лена Јовановић • Прелом: Саша Јовановић

Фото: Никола Милосављевић/Зоран Здравковић • Штампа: Наис принт, Ниш • Тираж: 30 примерака

Народно позориште Ниш • Синђелићев трг бб, 18000 Ниш, Србија

Веб сајт: www.narodnopozeristenis.rs

Веб сајт фестивала: <https://teatarnaraskrscu.rs/>

Фејсбук страница: <https://www.facebook.com/NiskoNarodnoPozoriste/>

E-mail: npnis@narodnopozeristenis.rs • upravnik@narodnopozeristenis.rs

uprava@narodnopozeristenis.rs • marketing@narodnopozeristenis.rs